

CHARLOTTE COLMAN^a

(On)gemerkt bijzonder

Sheila Adjiembaks (2018). *(On)gemerkt bijzonder. Levensverhalen van resisters en de betekenis van het uitblijven van een criminele carrière*, Boom criminologie: Den Haag

Panopticon, 40 (2), 156-158

© 2019 Maklu | ISSN 0771-1409 | March 2019

- ^a Docent criminologie en postdoctoraal onderzoeker FWO, Institute for International Research on Criminal Policy (IRCP), Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal recht, Universiteit Gent (Corresp.: charlotte.colman@ugent.be).

Criminologen bestuderen doorgaans het ontstaan en bestendigen van crimineel gedrag. Hierbij wordt onder meer aandacht besteed aan de rol van sociale interactie en/of de sociale context en hoe deze componenten het criminele gedrag kunnen verklaren. Daarnaast is er een groeiende onderzoeks aandacht voor desistance van crimineel gedrag en wat individuen ertoe drijft hun criminele carrière achter zich te laten. Onderzoek naar motivaties en verklaringen ten aanzien van het *uitblijven* van crimineel gedrag, *resistance*, zijn minder talrijk. Zo is minder bekend waarom het opgroeien in een crimineel milieu niet altijd tot een criminele carrière leidt.

In haar Proefschrift “(On)gemerkt bijzonder” tracht de auteur, Sheila ADJIEBBAKS, antwoord te geven op bovenstaande lacune aan de hand van 20 levensverhalen van resisters. Het dient vooreerst opgemerkt te worden dat de auteur de focus legt op het uitblijven van een ‘criminele carrière’, eerder dan op het uitblijven van criminaliteit *tout court*. Zo definieert de auteur resisters als personen die opgegroeid zijn in een criminogene context (buurt, school en/of gezin) maar zelf maximaal twee (niet-) geregistreerde misdrijven hebben gepleegd.

De titel “(On)gemerkt bijzonder” verwijst naar het ontwikkelingsproces van resisters dat gekenmerkt wordt door (on)gemerkt bijzonder te zijn. Het besef op te groeien in een criminogene context is niet evident en groeit gedurende de levensloop. Dit groeiproces gaat gepaard met een transitie van “ongemerkt” naar “gemerkt” bijzonder zijn. Het vraagt autonoom handelen, doorzettingsvermogen, versneld volwassen worden en het leren omgaan met “anders” te zijn dan hun leeftijdsgenoten. Er is echter ook een positieve kant aan dit verhaal: resisters geven uiteindelijk een positieve betekenis aan deze negatieve ervaringen waarbij hun veerkracht en weerbaarheid hen in staat stellen een positieve levensvisie te ontwikkelen.

Het proefschrift bestaat, naast een voorwoord en samenvatting, uit negen hoofdstukken. Deze negen hoofdstukken bespreken vier delen: het theoretische kader, een duiding van de gehanteerde methode, de empirische bevindingen en de conclusie met aanbevelingen voor praktijk en beleid.

Het conceptuele en theoretische kader van het onderzoek worden behandeld in hoofdstukken twee en drie. De auteur staat in deze hoofdstukken uitgebreid stil bij de ontwikkelingspsychologische theorieën en de rol van veerkracht, narratieve identiteit, actorschap en positionering. Deze theorieën worden toegepast op de ontwikkeling van resistance. In hoofdstuk drie duidt de auteur ook haar keuze voor de narratieve methode. De narratieve methode is een uiterst geschikte methode om dit onderwerp te bestuderen, omdat deze methode toelaat diepgaand inzicht te verwerven in persoonlijke betekenissen rond resistance aan de hand van levensverhalen die op diverse niveaus uiteengegafd worden. In deze hoofdstukken schenkt de auteur slechts in beperkte mate aandacht aan de criminologische theorievorming (met inbegrip van de controletheorieën), risico- en beschermende factoren en bijgevolg de ontwikkelings- en levensloopcriminologie.

De methodische verantwoording vinden we terug in hoofdstuk vier waarin de auteur het iteratieve proces van dataverzameling en -analyse toelicht. Narratief onderzoek is een uiterst tijdsintensieve onderzoeksmethode. Het siert de auteur dan ook dat zij meer dan 1000 pagina's aan transcripties heeft kunnen vertalen in een duidelijke analyse met aandacht voor de verschillende aspecten van de verhalen. De analyse is immers driedelig en bestaat uit 1) de analyse van de *Resilience Scale* (RS-NL) en de *Volitional Components Questionnaire* (VCQ) rond mentale veerkracht en zelfsturing 2) de thematische analyse van twintig levensverhalen en 3) de verhaallijnanalyse van vier levensverhalen in het bijzonder.

Hoewel narratief onderzoek een zekere flexibiliteit en creativiteit vraagt, kon de auteur in dit hoofdstuk meer aandacht gegeven hebben aan de respondentenwerving, de achtergrond van de respondenten en de methodologische implicaties hiervan voor haar onderzoek, hoewel dit laatste aspect (deels) aan bod komt in hoofdstuk negen.

Ik licht hieronder enkele punten kort toe.

- De auteur heeft haar respondenten verworven via drie pistes: 1) (v)mbo's, hbo's en universiteiten, 2) een oproep via (sociale) media 3) professionals binnen de strafrechtspiegeling. Het zou voor de lezer interessant geweest zijn te weten hoeveel respondenten via elke piste werden verworven. Zo is onderwijs een vaak onderzochte beschermende factor en kan dit implicaties hebben voor de onderzoeksresultaten. Ook de derde gatekeeper (strafrechtshandhavers) betreffen een specifieke groep met mogelijke gevolgen wat betreft het profiel van de verworven respondenten. Verder kon een duidelijkere duiding van het profiel van de respondenten zoals hun leeftijd, het type criminogene context waarin ze opgegroeid zijn (buurt, school dan wel gezin) en welke delicten ze zelf gepleegd hebben¹ meer context gegeven hebben over de achtergrond van de respondenten en dit meegenomen worden bij de bespreking van de onderzoeksresultaten in de volgende hoofdstukken.
- Een bijzonder aandachtspunt binnen narratief onderzoek is bovendien het vraagstuk rond vertrouwen en 'waarheid'. Een verhaal betreft immers een subjectieve interpretatie van een gebeurtenis. Hiermee gepaard gaande geeft de auteur terecht aan dat ze bij de werving van de respondenten de nadruk legde op de eigen betekenisverlening (het narratieve perspectief) in relatie tot hun resistanceverhaal. Het zou echter interessant geweest zijn meer te weten over de verhouding tussen het bovenstaande (subjectieve interpretatie) en de selectie van de respondenten. Bij de selectie van respondenten wou de auteur zich ervan vergewissen dat de respondenten geen criminele carrière hebben (gehad). Hiervoor heeft ze, onder andere, na het eerste gesprek navraag gedaan bij de Jus-

¹ Zo geeft de auteur enkel aan dat zes mannelijke resisters ooit in hun jongere jaren een misdrijf gepleegd of 'uitgeprobeerd' hebben zoals experimenteren met drugshandel en vernieling in groepsverband (p.63)

titiele Informatie Dienst om het aantal criminele antecedenten op basis van justitiële registraties na te gaan. In voetnoot 50 (p. 64) geeft de auteur aan dat “*de verstrekte data geen reden gaf tot uitsluiting van deelname*”. Deze keuze kon meer duiding gebruiken. Het is immers onduidelijk of/welke implicatie deze keuze had op de dataverzameling en de (vertrouwens)band met de respondenten.

- Verder had ik in dit hoofdstuk graag meer gelezen over de invulling van haar rol als onderzoeker en de ethische implicaties. Zoals eerder aangegeven, impliceert de narratieve methode een zekere mate van betrokkenheid en vertrouwen en het zou interessant geweest zijn om (meer) te lezen over hoe de auteur hiermee omgegaan is, met welke obstakels ze werd geconfronteerd en welke uitdagingen ze voor de toekomst ziet, zeker voor onderzoekers die haar voorbeeld willen volgen. Enkele van deze aspecten worden echter behandeld in hoofdstuk negen, waarin de auteur onder andere een interessante discussie aanhaalt rond de narratieve methode als kennis- dan wel interventiemethode.

De volgende vier hoofdstukken betreffen de neerslag van de empirische bevindingen, waarna in hoofdstuk negen gereflecteerd wordt op de implicaties van dit onderzoek voor beleid en praktijk. Wie moeite heeft om zich door de eerste acht hoofdstukken te worstelen, kan terecht in dit negende hoofdstuk waarin de centrale bevindingen duidelijk en gestructureerd worden besproken. De auteur staat niet enkel stil bij mogelijke pistes voor vervolgonderzoek maar bespreekt ook aanbevelingen voor praktijk en beleid. Zij slaagt erin de vertaalslag te maken van haar bevindingen over hoe en waarom individuen resisteren ongeacht de criminogene context waarin ze opgroeien, naar interessante aanbevelingen voor praktijk en beleid. Zo tonen de bevindingen aan dat resistance al vanaf jonge leeftijd kan versterkt worden, wat aanleiding kan geven om meer aandacht te schenken aan het versterken van (individuele) bronnen van veerkracht vanaf de kindertijd. De focus dient bovendien te liggen op empowerment en het eigen, individuele, verhaal van de resister.

De vermelde kritische noten in deze bespreking doen allerm minst afbreuk aan het gegeven dat dit boek een lezing waard is. De verdienste van dit proefschrift ligt niet zozeer in de theoretische vernieuwing, maar vooral in de handvatten die worden aangereikt om in de praktijk en het beleid actief met de bevindingen aan de slag te gaan evenals in de promotie voor het voeren van narratief onderzoek. Het proefschrift geeft verder ook een mooie aanleiding om onderzoek naar resisters, een relatief onderbelicht onderzoeksgebied, in de toekomst (hopelijk) meer uitgebreid te voeren.